

TÜRKİYE AÇISINDAN DİNİ TURİZMİN ÖNEMİ.

Uluslararası turizm hareketleri içerisinde dinsel amaçlı seyahatler ve Türkiye

DR. AYHAN GÖKDENİZ

I. DİNİ TURİZMİN TANIMI

Dini turizmi, diğer turizm çeşitlerinden ayırt etmek gerekir. Bu turizm çeşitinin dinamik bir özelliği seyahat süresince yapılan hareket alanının genişliğidir. Statik özelliği ise; normal ikamet yeri dışında geçici bir konaklamayı içermesidir. Her iki özellik, turistlerin özel ilgileri ile seyahatin belirli bir zaman dilimi içerisinde yapılması sonucu çevre değişikliği yaratır.

Dini turizmin temel kaynağı dini amaçlı yerlerin bulunması ve ziyaret edilmesidir. Bu özelliği ile diğer turizm çeşitlerinden ayrılır. Fakat, bu tasnifleme kesin ve açık değildir. Bir turizm motifine dahil ettiğimiz kimseler bu turizm çeşiti içerisinde diğer turistik motivasyonlara da sahip olabilirler. Diğer bir deyişle, seyahatin bir değil bir kaç amaç ve hedefi olabilir. Örneğin, ekonomik ve politik seyahatde çoğu insanın amacı, berebarinde tatil ve kültürel ağırlıklı aktivitelere de katılmaktır. Somut bir örnekle konuyu güncelleştirecek olursak; Kuşadası'na gemi ile gelen yabancıların gününbirlik aktiviteleri arasında Meryem Ana'yı ve Selçuk Müzesi'ni ziyaret etmek ve Artemis Tapınağı'nı görmek vardır. Bunun yanında turistler hem deniz ve güneşten faydalanırlar, hem de Kuşadası'nda alışveriş amaçlı ziyaretler yaparlar. Bu ve buna benzer düşünceler de açık olarak gösteriyor ki, dini amaçlı turizm ile turizm çeşitlerini (kültürel, tatil, ekonomik, politik ve alışveriş gibi.) birbirinden ayırt etmek oldukça zordur. Fakat dini turizmin en büyük özelliği, seyahate katılanların hacı olmaları veya hacı olmak istemeleridir.

II. DÜNYADA DİNSEL AMAÇLI SEYAHATLERİN GELİŞİM SÜRECİ

Günümüzde, dini turizmin tatil ve kültür turizmi ile yakından ilgisi var-

dır. Hacı olmak için bir bölgeye giden turistler, yapılan gününbirlik programlar çerçevesinde hem hacı olurlar, hem de yöredeki kültürel varlıkları ziyaret ederler. Bugün dünyada İspanya'nın Andorra, Biarritz ve Lourdes yöreleri dini amaçlı seyahatçiler tarafından çok ziyaret edilen bölgelerdir. Yine Atlantik sahil şeridindeki "Fatima Bölgesi" kültür amaçlı ziyaret edilen önemli bir yöredir. Örneğin, yine Roma şehri hem dini turizmin hem de kültürel turizmin yoğun olarak yaşanıldığı bir diğer bölgedir (G.Rinschede, 1992, s.273).

Dini ve tatil turizmi, Amerika'da da içiçe kullanılan kavramlardır. Bu ülkede nerede dini amaçlı merkezler varsa, hemen yakınında turistlere yönelik geniş atraksiyonlar mevcuttur. Örneğin, Niagara şelalası St. Louis, Washington D.C., Miami, Orlanda, Salt Lake City gibi yörelerde dini turizm ile tatil turizmi birbirini tamamlayan kavramlardır.

Dini turizmin sosyal ve grup turizmi ile de yakınlığı vardır. Günümüzde çoğu turist seyahatlerini gruplar halinde yaşatları ve benzer düşünceleri olan kişilerle yapmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde çok sayıda Hristiyan ve Hindu dinine inanan kişi seyahatlerini, aileleri ile birlikte, ibadet ve ziyaret amaçlı hacı olmak için yapmaktadır.

Dini turizm, muhtemelen tarihte ve dünyada ilk yer değiştirme amacını taşımaktadır. Antropolojik deliller ve arkeolojik bulgular tarih öncesi zamanlarda Asya, Avrupa, Amerika ve Avustralya'da kabileler arasında çeşitli amaçlar taşıyan ziyaretlerin olduğunu göstermektedir. Nitekim, mağarada yaşayan insanların duvarlara çizdiği resim ve motifler (el rabalari, savaş aletleri gibi.) bazı mekanların değişik

ABSTRACT

RELIGIOUS TRAVELS IN INTERNATIONAL TOURISM MOVEMENTS AND TURKEY

It's necessary to separate religious tourism from other types of tourism. A dynamic characteristic of this type of tourism is that activities made during the travel have a large place. And the static characteristic of it is that it comprises a temporary accommodation away from usual residence. Both of these characteristics create an environmental change as a result of that the travel is performed in a certain period of time with special interests of tourists.

Turkey has an important potential in international religious tourism movements for those who have different religious beliefs. What is to be done here is that more religious values should be included into the package tours offered for the old. As a result, we should introduce and express historical, religious and archaeological values of our country in a better way in the international tourism demand for Turkey.

Dr. Ayhan Gökdeniz, Balıkesir University School of Tourism and Hotel Management, Balıkesir, Turkey.

Yrd. Doç. Dr. Ayhan Gökdeniz: Lisans, Uludağ Üniversitesi Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu (1987); yüksek lisans, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programı (1990); doktora, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Programı (1994). Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunda öğretim üyesi.

amaçlarla kullanıldığının bir diğer göstergesidir. Daha ziyade, dini amaçlı kullanılan bu yöreler, yakın ve uzak gelecekte aynı inancı paylaşan müminlerin ilgi ve ibadet noktası olmuştur. Bu ibadet noktalarından birkaçı, Almanya'da Immsul ve Uppsala Mabetleri, antik Mısır'da Abydos, Heliopolis, Luxor ve Karnak yöreleri, Asurluların Aleppo ve Hierapolis (Pamukkale) şehirleri ve Babillerin ibadet yeri olan Babil şehridir. Ayrıca Romalıların bugünde kullanılan mukaddes dağları, ormanlık alanları, su kaynakları ve mabetleri tarih öncesine ait bazı kutsal yörelerden birkaçıdır. Günümüzde de aynı inanç grupları tarafından kullanılan bu yöreler Atina, Rodos, Efes ve Delfi bölgelerindedir (A. Gökdeniz, 1994, s.273).

III. ULUSLARARASI TURİZM HAREKETLERİ İÇERİSİNDE DİNSEL AMAÇLI SEYAHATLER VE TÜRKİYE

Dini açıdan önemli bir bölge; Yahudiler, İbraniler, Hristiyanlar ve Müslümanlar için kutsal sayılan Kudüs şehridir. Hristiyanlık için ayrıca tarihte kutsal sayılan şehirler Roma, Kudüs ve İstanbul'dur. İstanbul'un 1453 yılında Müslümanlar tarafından fethi ile dini alanda, ibadet amaçlı seyahat talebi Roma'ya kaymıştır. Müslümanlar için kutsal sayılan iki önemli şehir Suudi Arabistan toprakları içerisinde yer alan Mekke ve Medine şehirleridir. Bu şehirlere her yıl ortalama 2 milyon Müslüman hac amaçlı ziyaret yapmakta ve ibadetlerini yerine getirmektedir. Dini amaçlı seyahatlere insanoğlunun katılımı hacmi oldukça yüksektir. Örneğin, Almanya'da her yıl ortalama 500 bin kişinin ülke içindeki mukaddes yerleri ziyaret ettiği saptanmıştır. Roma'yı her yıl ortalama 10 milyon kişi ibadet amacıyla ziyaret etmektedir. Yine Fransa'nın Lourdes bölgesi her yıl ortalama 4 milyon hacıyı, ibadet amaçlı ağırlamaktadır (A. Weingrod, 1988, s.19).

Uluslararası dini amaçlı turizm hareketlerinin bir başka boyutu da aynı inanç gruplarına sahip insanların farklı tarihlerde herhangi bir bölgede konferans, seminer

veya sempozyum amaçlı toplanmalarıdır. Burada tüm inançlar kendi dinlerinin geleceğini, ibadet şekillerini ve gelişmesini tartışmaktadırlar. Dini turizmin bu boyutuna en güzel örnek Mormon Kilisesi'nin çeşitli tarihlerde yaptığı toplantılardır (M.L. Nolan and S. Nolan, 1989, s. 29).

Yapılan araştırmalar, günümüzde dünyada her yıl ortalama 200 milyon hacının yöresel, ulusal ve uluslararası dini turizme katıldığını göstermektedir. Bu konuyla ilgili yapılan bir diğer araştırmada ise; hacıların %11'nin seyahate yalnız çıktığı, %65'nin ailesi ile, %12'sinin arkadaşı ile ve %12'sinde gruplar halinde seyahat ettikleri saptanmıştır (G.Rinschele, 1992, 53).

Uluslararası dini turizme ait bu bilgiler ışığında Türkiye'ye yönelik dini amaçlı seyahatlerde en çok ziyaret edilen bölgeler İstanbul, Kapadokya ve Meryem Ana bölgeleridir. Örneğin, üçüncü yaş turizmine yönelik ülkemizde 1993 yılında yapılan bir çalışmada ziyaretçilerin %13.2'sinin Meryem Ana Evi'ni görmek istediği belirlenmiştir. Aynı çalışmaya göre; yaşlıların %12.9'u Ani Kiliseleri ve Harebelerini, %23.9'u ise Efes'i ve antik kalıntıları görmek istemektedir (Üçüncü Yaş Turizmi, 1993, 72).

Türkiye'de özellikle Hristiyanlar tarafından kutsal sayılan önemli ölçüde kilise, tapınak ve antik kalıntı vardır. Örneğin, St. Peter, St. Nicholas ve St. Paul Kiliseleri, Sümela Manastırı, Aya Tekla Bazilikası, İlk Yedi Kilise, Deyyruz Zafaran, Ani Kiliseleri ve Harabeleri bunlardan birkaçıdır. Ayrıca, ülkemizde Yahudiler için tarihi önem taşıyan birçok sinagog ve tapınak vardır (A. Gökdeniz, 1994, s.34)

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bünyesinde birçok uygarlığı barındıran Anadolu toprakları üzerinde geçmişten günümüze kadar gelen ve Müslümanlar için de kutsal sayılan çok sayıda cami, külliye, medrese ve saray bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, bu yerlerin en çok yaşlılar grubu tarafından ziyaret edildiğini gös-

Bünyesinde birçok uygarlığı barındıran Anadolu toprakları üzerinde geçmişten günümüze kadar gelen ve müslümanlar için de kutsal sayılan çok sayıda cami, külliye, medrese ve saray bulunmaktadır.

tenmektedir. Çünkü yaşlıların, tarihi ve dini mazilerini öğrenebilmek için büyük ölçüde serbest zamanları vardır. Yaşlı olmaları dolayısıyla, gerek miras gerekse emeklilik ikramiyeleri almaları sonucunda yeterli gelirleri vardır. Herşeyden önemlisi, yaşam sürelerinin bitmesine çok az bir süre kaldığını bilerek, ibadethaneleri ve dini yerleri ziyaret etme eğilimindedirler. Bu amaçla da kendi dinleri açısından kutsal sayılan bölgeleri ve yöreleri ziyaret ederek hacı olurlar.

Türkiye, farklı inanç gruplarına sahip insanlar için uluslararası dini turizm hareketleri içerisinde önemli bir potansiyele sahiptir. Burada yapılması gereken; özellikle yaşlı gruplara sunulan paket turların içerisine dini turizm değerlerinin ve varlıkların daha çok konulmasıdır. Sonuç olarak, Türkiye'ye yönelik uluslararası turizm talebinde ülkemizin sahip olduğu tarihi, dini ve arkeolojik verileri daha iyi işlememiz ve tanıtmamız gerekmektedir. □

KAYNAKÇA

GÖKDENİZ, Ayhan., "Turistik Ürün Çeşitlendirme Stratejisi ve Türkiye'de Üçüncü Yaş Turizminin Yapısal Analizi ve Geliştirilmesi", *Doktora Tezi*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 1994.

GÖKDENİZ, Ayhan., "Üçüncü Yaş Grubunun Avrupa Turizm Pazarındaki Payı ve Pazarlama Stratejileri", *Kalkınma Bankası Dergisi*, Kalkınma Bankası Yayınları, Ankara, Şubat 1994.

NOLAN, M.L.-Nolan, S., *Christian Pilgrimage in Modern Western Europe*, The University of North Caroline Press., London, 1989.

RINSCHEDÉ, Gisbert., "Forms of Religious Tourism", *Annals of Tourism Research*, Vol.19, Num.1, Newyork 1992.

TURİZM BAKANLIĞI, *Üçüncü Yaş Turizmi*, Yatınmlar Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, 1993.

WEINGROD, A., "Saits, Shrines and Pilgrimages in Israel", Paper presented at the Inter-Disciplinary Conference on Pilgrimage (July), Roehampton Institute, London, 1988

y e n i ç ı k t ı . .

Genel Turizm : İnkeler - Kavramlar

N.KOZAK - M. AKOĞLAN - M. KOZAK

ikinci baskı, 1996.

Otel İşletmeciliği: Kavramlar - Uygulamalar

DR. D. DENİZER - DR. N. TETİK - M. AKOĞLAN - M. YEŞİLTAŞ - M. KOZAK

(EDTÖR: N. KOZAK)

birinci baskı, 1996.

Turizm Pazarlaması: İnkeler ve Uygulamalar

DOÇ. DR. O. İÇÖZ

birinci baskı, 1996.

Seyahat Acentaları ve Tur Operatörlüğü Yönetimi

DOÇ. DR. O. İÇÖZ

birinci baskı, 1996.

isteme adresi : anatolia dergisi, P. K. 589 06448 yenişehir - ankara

Türkiye, farklı inanç gruplarına sahip insanlar için uluslararası dini turizm baroketleri içerisinde önemli bir potansiyele sahiptir.